

EESTI MAAÜLIKOOL
Metsandus- ja maaehitusinstituut

Marek Tamm

**METSAÜHISTUTE SPETSIALISTIDE VAADE
ERAMETSANDUSE TUGISÜSTEEMILE**

**FOREST OWNERS ASSOCIATION REPRESENTATIVES
VIEWS ON THE PRIVATE FORESTRY SUPPORT SYSTEM**

Bakalaureusetöö
Metsanduse õppekava

Juhendaja: peaspetsialist Priit Põllumäe, *PhD*

Tartu 2018

Eesti Maaülikool		Bakalaureusetöö lühikokkuvõte	
Kreutzwaldi 1, Tartu 51014			
Autor: Marek Tamm		Õppekava: Metsandus	
Pealkiri: Metsaühistute spetsialistide vaade erametsanduse tugisüsteemile			
Lehekülgi: 29	Jooniseid: 3	Tabeleid: 0	Lisasid: 0
Õppetool: Metsakorralduse ja metstööstuse õppetööl ETIS-e teadusvaldkond ja CERC S-i kood: B430 Metsakasvatus, metsandus, metsandustehnoloogia (põhisuund: erametsandus) Juhendaja: Priit Põllumäe Kaitsmiskoht ja -aasta: Tartu 2018			
<p>Bakalaureusetöö eesmärk on selgitada metsaühistute spetsialistide vaateid erametsanduse tugisüsteemi toimimise ning selle arenguvajaduse kohta.</p> <p>Eesmärgi täitmiseks viidi läbi kaheksa pool-struktureeritud intervjuud erinevate metsaühistute spetsialistidega. Kõik intervjuud lindistati metsaühistu spetsialistide nõusolekul ning iga intervjuu kohta tehti eraldi transkriptsioonid MS Word programmis. Intervjuus olevad küsimused jagunesid peamiselt kaheks valdkonnaks. Esimeses pooles olid küsimused seotud metsaühistu toimimisega ning teises pooles erametsanduse tugisüsteemiga.</p> <p>Analüüsist selgus, et enamuse arvates on Eesti erametsasektor üsna perspektiivikas metsaomanikke ja nende vajadusi koondav kogum. Metsaühistu arengusse usuvad kõik, soovides laiendada hallatavat metsamaa pindala ning liikmete arvu. Tugisüsteemi optimaalsuses kahtleb üle kolmandiku vastanutest. Probleemideks tuuakse välja väikeste metsaühistute ja metsaomanike suretamine ning mitte toetamine. Tugisüsteemis positiivne on metsaomanike aktiivsus astuda metsaühistutesse, sealhulgas metsaühistute enda hea majandamise ning nõustamisteenuse osutamine.</p>			
Märksõnad: erametsandus, tugisüsteem, metsaühistu, spetsialistid			

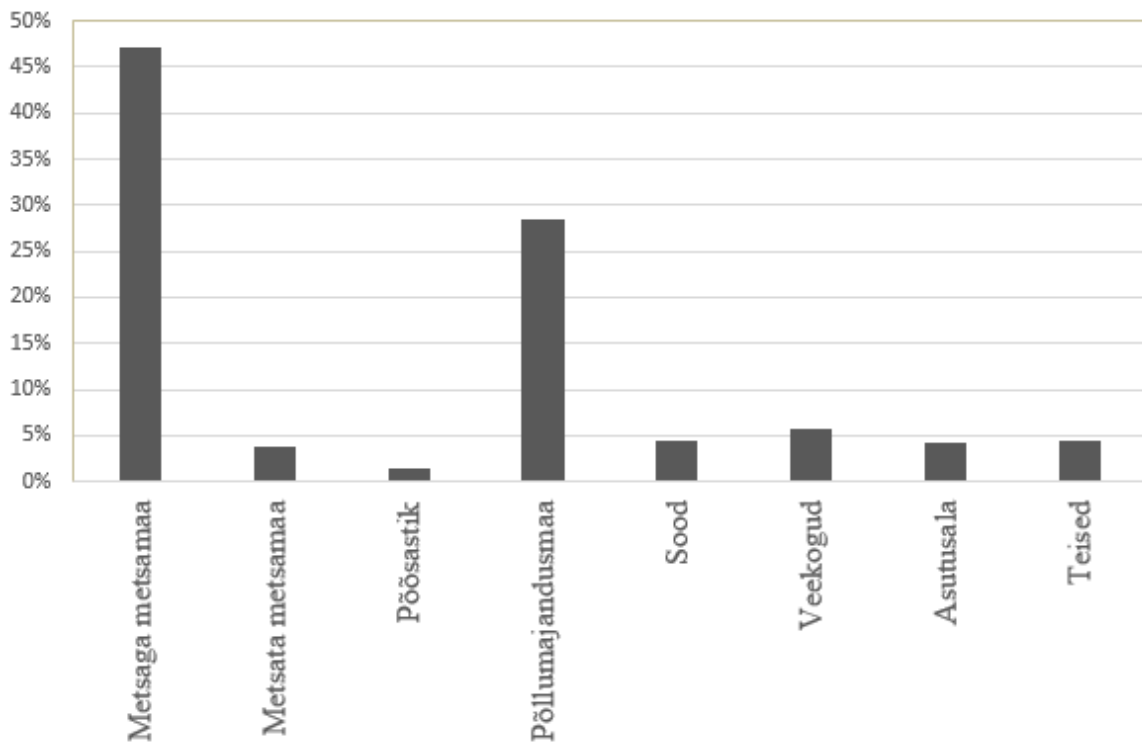
Estonian University of Life Sciences		Abstract of Bachelor's Thesis	
Kreutzwaldi 1, Tartu 51014			
Author: Marek Tamm		Curriculum: Forestry	
Title: Forest owners association representatives views on the private forestry support system			
Pages: 29	Figures: 3	Tables: 0	Appendixes: 0
Chair: Forest management planning and wood processing technologies Field of research and (CERC S) code: 1.5. Forest Sciences, B430 Silviculture, forestry, forestry technology (private forestry) Supervisor: Priit Põllumäe Place and date of defence: Tartu 2018			
<p>The aim of the bachelor thesis is to investigate the views of forest owner association specialists on the functioning of the support system for private forestry and its development needs.</p> <p>To do this, eight semi-structured interviews were carried out with different association specialists. All interviews were recorded with the permit of the association specialists and then transcribed in MS Word. The questions touched to broad areas. In the first part of the interview, questions related to the functioning of the association were asked. In the second part, also questions related to the support system were asked.</p> <p>From the analysis, it became clear that the majority of the interviewees considered the Estonian private forestry sector quite potential as a complex system of forest owners and their needs. The interviewees believe in the development of forest owner associations, they wish to expand the forest area and the number of members. However, more than one third of the respondents questioned the optimality of the support system. Highlighted problems include the eradication of small forest owner associations and forest owners and the failure in supporting them. Within the support system, the active joining of forest owners with associations is considered positive, including the good management by the associations and the provision of advisory services.</p>			
Keywords: private forestry, support system, forest owner association, forestry specialists			

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. KIRJANDUSE ÜLEVAADE	7
1.1. Erametsaomanikud ja nende omand	7
1.1.1. Erametsaomandi kujunemine ja olemus	8
1.1.2. Metsaühistutesse kuulumine ja eripärad	9
1.2. Erametsanduse tugisüsteem	10
1.2.1. SA Erametsakeskus	11
1.2.2 MTÜ Eesti Erametsaliit	12
1.3. Metsaomanike koostöö areng ja struktuur mujal maailmas	13
2. MATERJAL JA METOODIKA	16
3. TULEMUSED JA ARUTELU	17
3.1. Erametsasektori olemus	17
3.2. Metsaühistu ja rollid	17
3.3. Tugisüsteem	21
KOKKUVÕTE	23
KASUTATUD KIRJANDUS	25

SISSEJUHATUS

Metsa võib pidada üheks esmatähtsaks taastuvaks loodusvaraks Eestis, hõlmates 51% maismaa pindalast (Joonis 1). Meie metsade puidu kogutagavaraks on ligikaudu 480 miljonit tihumeetrit ning metsamaa pindala on 2,3 miljonit hektarit, millest üle 1 000 000 hektari hõlmab erametsi. Otseselt metsaga seonduvaid töökohti on kokku 35 000 (Eesti Statistika Kvartalikirj, 2017).

Joonis 1. Eesti pindala jagunemine maakategooriate järgi (andmed: Aastaraamat Mets 2016, 2017); autori koostatud

Eesti Vabariigis on 112 922 erametsaomaniku, kellest on tänaseks päevaks metsaühistutega liitunud ligi 11 000. Mitte liitunud erametsaomanike suurusjärk näitab jätkuvat ning suurenevat vajadust erametsanduse tugisüsteemile. Tugisüsteemi eesmärk on anda

erametsaomanikele abinõude kogum, mis tagaks õigesti majandatud metsad (SA Erametsakeskus, 2018c).

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on selgitada metsaühistute spetsialistide vaateid ja seisukohti erametsanduse tugisüsteemi toimimise ning selle arenguvajaduste kohta. Arvestades pidevalt areneva erasektoriga ning metsaühistutesse mittekuuluvate erametsaomanike suure hulgaga, võib käesoleva lõputöö teemat pidada aktuaalseks.

Töö sisaldab kirjanduse ülevaadet erametsaomanike ja nende omandi karakteristikutest ja erametsanduse tugisüsteemist. Töö empiiriline pool koosneb kaheksast pool-struktureeritud intervjuust erinevate metsaühistu spetsialistidega. Töö tulemuste ja arutelu osale järgneb kokkuvõte.

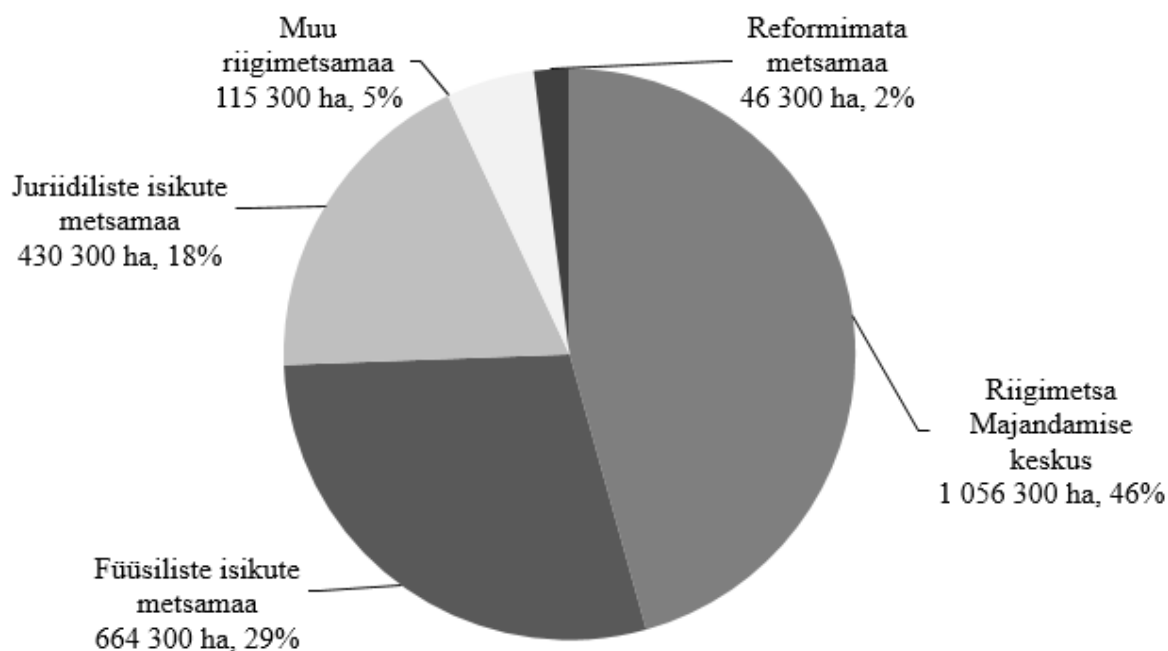
Autor soovib tänada Sihtasutust Erametsakeskus ning kõiki metsaühistute esindajaid, kes olid nõus uuringus osalema.

1. KIRJANDUSE ÜLEVAADE

1.1. Erametsaomanikud ja nende omand

Metsaseaduse kohaselt §3 punkt 2 alusel peetakse kõiki isikuid metsaomanikeks, kellel on maatükk pindalaga vähemalt 0,1 hektarit, millel kasvavad puittaimed kõrgusega vähemalt 1,3 meetrit ja puuvõrade liitusega vähemalt 30 protsenti (Metsaseadus 2006).

Erametsaomanikke on Eestis 112 922, kellest 107 170 (95%) on füüsilised isikud ning ülejäänud 5752 (5%) juriidilised isikud. Pindalaliselt kuulub erametsaomanikele 1 065 993 ha metsamaad, millest 688 246 (65%) kuulub füüsilistele isikutele ning ülejäänud 377 747 (35%) juriidilistele isikutele (Joonis 2). Füüsilised isikud valdavad suurimat metsamaa pindala. Vanuseklassis 41-50 aastat kuulub kokku 22,4 %, 51-60 aastastele 24,9% ning 61-70 aastastele 19,6% ning ülejäänud 30,6% kuulub keskealistele inimestele. Ligikaudu 70% metsaomanikest elavad endi metsadest eemal ning tihti -puuduvad neil vastavad erialased teadmised metsade majandamise kohta (Aastaraamat Mets 2016, 2017).

Joonis 2. Metsamaa jaotus omandivormide lõikes (andmed: Aastaraamat Mets 2016, 2017); autori koostatud

Kõige rohkem füüsilistest isikust erametsaomanikke asuvad Harju- ja Tartumaal. Harjumaal leidub ligikaudu 30 000 ning Tartumaal 10 000 metsaomanikku. Neile järgnevad Pärnu- ja Saaremaa. Lisaks leidub ka veel metsaomanikke, kelle metsaomand asub Eestis, ent kes igapäevaselt elavad väljaspool Eestit. Kõige rohkem leidub metsaomanikke Soomes, kus on ligi 2000 omanikku, järgneb Rootsi 263 ning Suurbritannia 97 omanikuga (Erametsanduse aastaraamat..., 2013).

1.1.1. Erametsaomandi kujunemine ja olemus

Eestis on erametsaomandi suuruseks keskmiselt 9,3 hektarit. Füüsiliste isikutel jääb metsaomandi suurus 6,4 ha ning juriidiliste isikute puhul koguni 65,7 ha juurde. Kõige enam leidub metsaomanikke, kellele kuulub üks katastriüksus. Leidub aga koguni 71 metsaomanikku, kelle omandis on üle saja katastriüksuse. Kõige enam omatakse ühte kinnistut 77,9%, kahte kinnistut 14,1% ning kolme kinnistut 3,9%. Lisaks leidub veel 55

erametsaomanikku, kellele kuulub üle saja kinnistu, mille metsamaa suurus on ligikaudselt 259 093 ha. Pindalaliselt moodustab see 25,5% kogu metsamaa pindalast. Suurteks metsaomanikeks peetakse neid, kellel on metsamaad rohkem kui 100 ha ning neid leidub Eestis vähem kui 1% (Maaeluministeerium, 2015).

Kõiki metsaga kaasas käivaid metsauuendusi teevad füüsilised isikust ettevõtjad märksa vähem kui juriidilised isikud. Erametsaomanikud on metsa uuendamise seisukohalt jäänud natukene laisaks. Enamik metsi lastakse uueneda looduslikult ning metsakultuuride osakaal uuendamise seisukohalt on liialt väike (Maaeluministeerium, 2015).

1.1.2. Metsaühistutesse kuulumine ja eripärad

Metsaseadus §10 punkt 5 toob välja, et metsaühistu on seaduse tähenduses mittetulundusühing või tulundusühing, mille põhikirjakohane tegevus on metsa majandamine ning mille liikmed on füüsilise või eraõiguslikud juriidilised isikud, kellel on metsamaa (Metsaseadus 2006). Kõigil on võimalik liituda metsaühistuga, kus on ainult vajalik täita vastavasisuline avaldus juhatusele. Metsaühistu pakub oma liitunud liikmetele oskuslikku ning abistavat teavet lahendamaks tekkinud metsamurede kohta. Metsaühistuid on Eestis ligikaudu kolmekümne ringis ning pöörduda võib igaüks, kes arvab või tunneb, et talle oleks just vaja abi metsa majandamisel. Metsaühistus olevatel spetsialistidel on täielik ülevaade riiklikest toetustest, puiduturul toimuvast ning kõigest muust vajalikust, mis on metsaomanikule oluline (SA Erametsakeskus, 2018a).

Peamised teenused, mida metsaühistud oma liikmetele pakuvad (SA Erametsakeskus, 2018b):

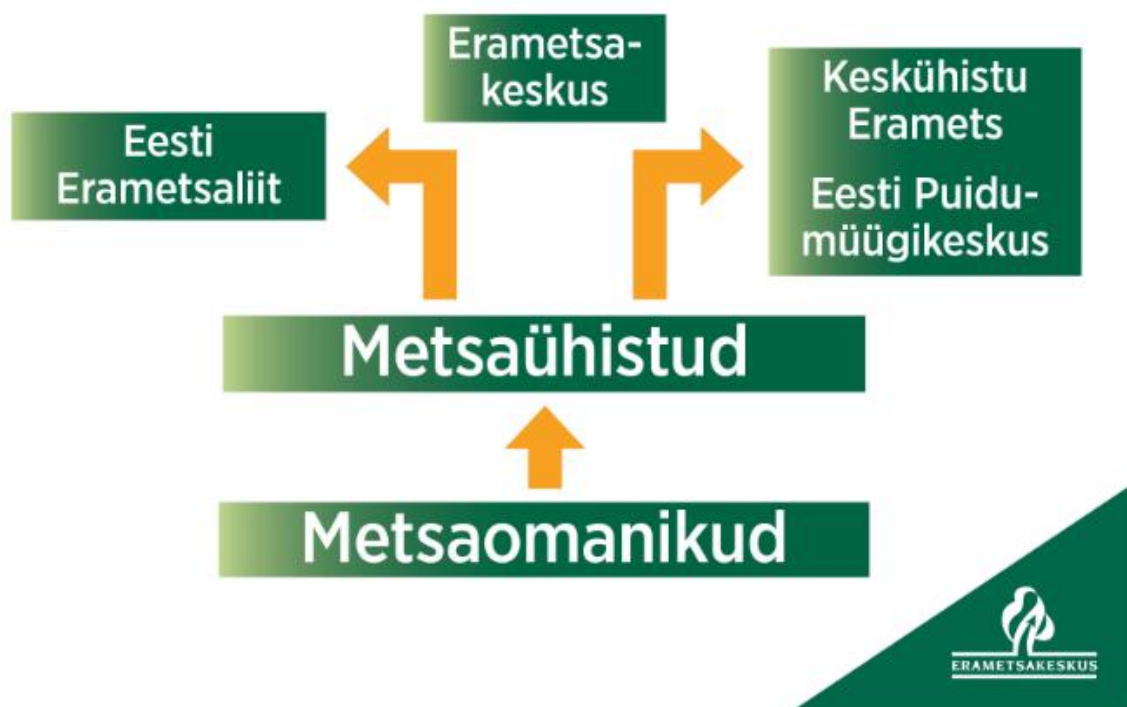
- Esmatähtsaks on leida ühiste huvidega metsaomanikud piirkonniti;
- Nõustada metsaomanikke ning osutada vastav nõustamisteenus;
- Igasugused erinevad ühistegevused ning ühisürituste organiseerimine, kuhu enamasti kuuluvad väljasõidud, kokkusaamised, võistlused ja konkursid;
- Teabepäevade eestvõtmine ning nende edastamine metsaomanikele;

- Ühiste toetuste koostamised ning vajadusel abistamaks metsaomanikke toetuste taotlemisel, mida pakuvad Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (PRIA) ning Erametsakeskus (EMK);
- Erinevate huvide kaitse kohalikul tasandil;
- Majandustegevuses ühine organiseerimine, peamiselt puidu ühismüügi ning erinevate metsatööde korraldamine.

1.2. Erametsanduse tugisüsteem

Igal metsaomanikul on võimalus saada tuge riigipoolt või erametsanduse tugisüsteemilt metsamajandamiseks. Erametsanduse tugisüsteem on üks suur tegevuste kogum, millega abistatakse erametsaomanikke ning seeläbi saavad metsad kestlikult majandatud. Tugisüsteemis osalevad erinevad organisatsioonid (Joonis 3), mis on abiks tagamaks metsaomanikule kiirema ning tulusema kättesaadavuse metsa majandamisest puidu müügini. Tugisüsteemis osalevad (SA Erametsakeskus, 2018c):

- Kohalikud metsaühistud, asutajaks metsaomanikud- pakuvad metsaomanikele nõustamist, toetuste küsimisel abi ning metsamajandustööde organiseerimist;
- SA Erametsakeskus, asutajaks riik - jagavad metsaomanikele toetusi arendustegevuses;
- Eesti Erametsaliit MTÜ, asutajaks metsaühistud - tegelevad erametsaomanike huvide esindamisega metsapoliitikas;
- Keskühistu Eramets TÜ- asutajaks metsaühistud – puidu ühismüük ja metsataimede ühine hankimine;
- Eesti Puidumüügikeskus TÜ, asutajaks metsaühistud - toimub ühine puidumüük metsaühistutel.

Joonis 3. Erametsakeskuse tugisüsteemis abi pakkuvad erinevad organisatsioonid (allikas: SA Erametsakeskus 2018c)

1.2.1. SA Erametsakeskus

Sihtasutus Erametsakeskus (EMK) asutati 1999. aastal 24. märtsil Euroopa Liidu PHARE programmi toel ning üheks EMK asutajaliikmeks oli Võru maavalitsus. Erametsakeskuse üheks loomise põhjuseks oli ka uue metsaseaduse vastuvõtmine 1998. aastal. Olulisemad isikud sihtasutuse loomiseks olid Soome Metsäliito esindaja Kalevi Mikkonen ning Eesti Erametsaliidust pärit Toomas Krevald ja Kalle Pöld (Erametsakeskuse arengukava..., 2013).

Esmasteks EMK sihtideks oli kiirendada Eesti metsamaade erastamise ja tagastamise protsesse, puidukaubandust, erametsandusliku halduse teenuste arendamist ning suurendada erametsadest saadavat tulu jõudes meedia teel metsaomanikeni. EMK tähtsamad ülesanded olid metsaomanike nõustamine metsa majandamisel, erametsandusteenuste võrgustiku loomine ning abistamine kinnistutoimingutes (SA Erametsakeskus, 2011).

2000. aastal hakkas algselt EMK välja maksta toetusi kolmel tegevusel: individuaalnõustamisel, maapinna ettevalmistamisel ning erametsaomanike rühmanõustamisel. Erametsaomanikele makstav toetuste summa oli 400 000 krooni, millele lisandus veel 245 200 krooni nõustamistoetust. 2005. aastal aga sai PRIA õiguse hakata jagama metsandustoetusi, kus eraldati 12,1 miljonit krooni. 2007. aastal oli toetusraha ette nähtud juba 29. miljonit krooni. Seda toetusraha kasutati põhiliselt erametsanduse tugi- ja infosüsteemi arendamiseks. Aastatel 2009- 2013 oli juba rahaline maht kasvanud juba ligi viie kordselt (SA Erametsakeskus, 2011).

1.2.2 MTÜ Eesti Erametsaliit

Eesti Erametsaliit on erametsaomanike endi esindusorganisatsioon, mis loodi 1992. aastal ning kandis algselt nime Eesti Talumetsaliit. Kaks aastat hiljem nimetati ümber Eesti Erametsaliiduks. Esmalt puudusid ametlikult metsaomanikud, kuna omandireformiga muutusid metsad alles omandiks. 90-ndate lõpus oli metsaomanikke juba 55 000 ning 680 000 ha asus erakätes. Omaniketa jäi ligi kolmandik metsamaadest, mis kunagistel aegadel paiknesid eramaadel (Aitsam, 2017).

Eesti Erametsaliit ja SA Erametsakeskus ei suutnud kokku leppida rollide jaotamisel ning sellega tekkis nendevaheline vaidlus. Leiti siiski lahendus, erametsaliidust saab metsaomanike huvide esindaja ning Erametsakeskusest metsandusliku toetusraha vahendaja. Erametsandus oli muudkui tõusvas suunas ning sai hoogsasti ressursse juurde. Hiljem sekkub riigi valitsus, kes otsustas arengut toetada ning esialgselt peamine rõhk on nõustamisel (Aitsam, 2017).

1.3. Metsaomanike koostöö areng ja struktuur mujal maailmas

2016. aastal viidi Rootsis läbi uuring, mille peamiseks eesmärgiks oli uurida, kuidas metsaomanike organisatsioonide strateegiaid kohandatakse olemasolevate ja tulevaste liikmete muutuvate vajadustega ning kuidas see areng mõjutab organisatsioonide profiili ja liikmetevahelisi suhteid. Uurimise käigus viidi läbi kaheksa pool-struktureeritud intervjuud. Osalesid kolme suurima metsaühistu esimehed ja juhtivtöötajad ning Rootsi erametsaomanikke ühendava katusorganisatsiooni esindajad. Rootsi suurimad metsaühistud on Södra (50 813 liiget), Mellanskog (31 938 liiget), Skogsägarna Norrskog (12 623 liiget) ja Norra Skogsägarna (15 915 liiget) (Kronholm, 2016).

Intervjuude toimumise hetkel olid kõik intervjuueeritavad seotud oma ühistu äritegevuse plaanide ja strateegiate ajakohastamisega. Södra töötas 6-aastase strateegia kavaga, samas kui teised kaks liitu töötasid järgmise 3-4 aasta plaanidega. Kõik juhid ja esimehed väljendasid selgelt enda metsaühistute suundi ning peamisi valdkondi, kuhu püüelda. Tähelepanu oli sealjuures järgmistel teemadel: kuidas ühistud suurendavad oma fookust praktilisele toetusele (haridus- ja teeninduspakettide pakkumisele) tulenevalt liikmete muutuvatest vajadustest; kuidas on ühistute jaoks üha olulisem poliitiline roll erametsaomanike õiguste kaitsjana; kuidas ühistud on oma liikmesorganisatsioone professionaalsemaks muutnud ning; kuidas ühistud seisavad üha enam indiviidide kasu eest (Kronholm, 2016).

Ühistud on kindlaks määranud üha suurema liikmete vajaduse juhtimise tugitegevuste järele, kuna nad ei tunne metsanduse aluseid. Abi vajatakse nii metsavaldkonna eesmärkide ja sihtide seadmiseks kui ka valduste haldamiseks. Lisaks näevad ühistud üha kasvavat vajadust poliitilisele tegevusele, et võidelda meedia, poliitikute ja keskkonnaorganisatsioonide poolt kehtestatud rangemate nõuete vastu ning kaitsta seega liikmete õiguseid. Ühistud liiguvad pidevalt mitmekesisemate tegevuste suunas, laiendades oma teenuseid majandus-, juhtimis- ja haridusvaldkonnas. Ühistud ei paku mitte ainult uusi teenuseid, vaid kohandavad ka olemasolevaid. Hariduse pakkumine on alati olnud üks metsaühistute eesmärke, see tõttu on organisatsioonid võtnud sihiks pakkuda lühikursusi erinevate tasemetega liikmetele, et suurenda nende teadmisi metsanduse valdkonnast (Kronholm, 2016).

Metsaomanike ühistud jõudsid järeldusele, et liikmetel on kasvav vajadus toetuste, teenuste ja tegevuste järele metsa jätkusuutlikumaks majandamiseks. Nende teenuste vajalikus lähtub metsandusalaste teadmiste vähenemisest ja liikmete piiratud võimalustest. Ühistud üritavad ka ise mitmel moel teenuste pakkumiste kaudu oma liikmetele vajadusi luua. Ühistu põhieesmärk on liikmete vajaduste rahuldamine. Ühistute ülesanne on veenda oma liikmeid tegelema aktiivselt metsamajandamisega ja valgustada, millised hüved kaasnevad aktiivse metsamajandamisega. Ühistud püüavad üha rohkem tugevdada metsaomaniku ja organisatsiooni vahelisi suhteid (Kronholm, 2016).

2016. aastal analüüsiti Sloveenia metsaomanike organisatsioonide võrgustikke. Antud artiklis analüüsiti osalejate potentsiaali muutusteks programmi eesmärkide suunas, teisisõnu osalejate potentsiaali teostada muutusi programmi eesmärkidega kooskõlas. Osalejate all on silmas peetud asutusi või indiviide, kes täidavad tähtsaid rolle poliitilistes protsessides või võrgustikes. Asutused on kohalikud metsaomanike organisatsioonid, metsatööstused ning metsateenindus ettevõtted. Uurimise objektid on antud artiklis otsustusvõrgustikud Sloveenia Metsaomanike Liidus ja selle ümber. Palju varasemad uuringud keskenduvad metsaomanikele või analüüsivad ühistuid, kuid harva eesmärgiga mõista nende otsustusvõrgustikke (Aurenhammer jt, 2017).

Paljud poliitilised programmid on suunatud puidu mobiliseerimisele Sloveenia erametsadest. Tõdetakse, et poliitikavahendid on ebaadekvaatsed või nende täitmine on ebaefektiivne, mida demonstreeris viimane jääkahjustus 2014. aastal ning sellele järgnenud kooreüraski kahjustused. Kõik need faktorid tegid puidu mobiliseerimise teema veel rohkem prominentseks poliitilistel arutustel (Aurenhammer jt, 2017).

Töö käigus selgitati 25 metsaühistu nägemusi, nende eesmärke ja edukust nende täitmisel. Uuringu teises etapis on keskendutud 4 ühistule, rakendades osalist võrgustiku analüüsi, et saada ülevaade osalejate rollidest, eesmärkidest ning edukusest tajutuna teiste osalejate gruppide poolt. Tänu sellisele meetodile saab esitada ja vastuseid üleüldistele küsimistele: kuidas kohalikud metsaühistud formuleerivad programme ja seavad prioriteete; kes on mõjukamad osalejad; millist potentsiaali omavad osalejad puidu mobiliseerimises muudatuste tegemiseks; kes on potentsiaalsed juhid ja millised on asjakohased vahendid puidu mobiliseerimiseks?

Erametsaomanike kaasamine erametsade haldamise küsimustes on olnud Sloveenias pikk traditsioon aastast 1872. Sloveenia metsaühistud hakkasid arenema pärast 2001. aastat, kui loodi esimene sellelaadne organisatsioon. 1993. aastal loodi uus metsakorralduse akt, mis hõlmab metsade kaitset, kasvatamist, kasutamist ja jätkusuutlikku metsade majandamist. Alates 2001. aastast on kokku loodud 29 metsaühistut enam kui 4000 liikmega. Ent see esindab ainult 1% erametsaomanikest Sloveenias või siis 70 000 ha (8%) erametsamaast (Aurenhammer jt, 2017).

2. MATERJAL JA METOODIKA

Lähtuvalt seatud eesmärgist valiti andmete kogumise viisiks intervjuu, sest keskendutakse subjekti süvaanalüüsile. Kvalitatiivsetes töodes on intervjuu üheks enamlevinuks andmekogumise meetodiks, mis võimaldab selgitada just inimeste tõlgendusi või vaateid mingi asja või protsessi kohta, kusjuures uurimistöö tulemused esitatakse narratiivsete kirjeldustena (Õunapuu 2014). Intervjuude läbiviimiseks koostati pool-struktureeritud juhised, mis koostati koostöös SA Erametsakeskusega. Käesoleva uuringu andmete kogumine viidi läbi vahemikus 9. oktoober-12. november 2017. Intervjueeritavateks osutusid kaheksast erinevast maakonnast pärit metsaühistu juhid: Lääne-Virumaa, Pärnumaa, Jõgevamaa, Võrumaa, Põlvamaa, Saaremaa, Raplamaa ja Järvamaa.

Intervjuu juhised koosnes kuueteistkümnest küsimusest, millede keskseks tuumaks olid metsaühistu, erinevate tugisüsteemide ja nende rollide ning arenguvajaduste arutelu. Intervjuude läbiviimisel kasutati lisaküsimusi täpsustuste saamiseks. Juhised sh. küsimused ei olnud intervjueeritavatele varasemalt ette teada. Kõik intervjuud salvestati intervjueeritavate nõusolekul. Igale salvestisele tehti eraldi transkriptsioonid, mida edasiselt kasutati kokkuvõtete koostamiseks. Keskmiseks intervjuu pikkuseks oli 51 minutit. Intervjueeritavatest 1/4 olid naised.

Uuring on tehtud koostöös SA Erametsakeskusega, kes saatis metsaühistute esindajatele palve selles küsitluses osaleda. Kõik kaheksa intervjueeritavat osalesid uuringus vabatahtlikult. Intervjuud teostati intervjueeritavatele sobival ajal ning seitsmel juhul kaheksast ka nende tegutsemiskohas. Metsaühistu juhtide kokkuvõtlikud vastused on saadetud ka SA Erametsakeskus (Tamm, 2017).

3. TULEMUSED JA ARUTELU

3.1. Erametsasektori olemus

Eesti erametsasektori olemus tänapäeval tekitab metsaühistu liikmetes kahesuguseid seisukohti. Enamuse ehk 62% arvates on Eesti Erametsasektor täna üsna perspektiivikas metsaomanikke ja nende vajadusi koondav kogum. Kasvanud on Erametsanduse eesmärgid ja sihid, mis on omakorda kasvatanud inimeste teadlikkust ja vajalikkust liituda Erametsaühistute ja nende pakutud teenuste tarbimisega. Paljude jaoks tähendab erametsasektor tugisüsteemi, kust saada abi ning toetust, sellele aitavad suuresti kaasa loodud organisatsioonid ja toetussüsteemid. Erametsasektorit võib kirjeldada, kui teenuste pakkumise kogumit, nagu on öelnud ka üks metsaühistu liige:

“Meie metsaühistus on näiteks noh alates metsateatise esitamisest kuni raha kättesaamiseni, et kõik on korraldatud metsaomanikule“.

Vähemuse ehk 38% arvates on aga Erametsasektor veel arenemisjärgus olev võitlust ellujäämise nimel pidav organisatsioon. Suure miinuspoolena tuuakse välja suurt konkurentsi metsaühistute seas, kokkuostjate ja vahendajate ebaetilist käitumist metsaomanike suhtes. Metsaühistu juht:

„Ta on mitmepalgeline, ta on metsafirmade nägu, ta on metsaomanike nägu, ta on väikseim 360 liikmest koosnev ühistu. Et üsna suur lahusus on ja ei käi ühte jalga, ütleme nii“.

3.2. Metsaühistu ja rollid

Metsaühistu pindala ja liikmete arv on piirkonniti väga kõikuv. Liikmete arvud pooltes metsaühistutes jäid peamiselt 300-400 liikme vahele. Suurimaks liikmete arvuks oli 900 ning väikseim 360 liikmest koosnev ühistu. Pindalaliselt olid kõik väga erinevad, koguni 4000 ja 170000 hektari vahel.

Hinnanguliselt on Eestis kokku 113 000 erametsaomanikku ning metsaühistutega liitunud on ligikaudu 11 000. Metsaühistutes kokku koonduvad metsaomanikud omandavad umbkaudselt 400 000 ha erametsamaad, mis on kolmandik erametsamaa pindalast (SA Erametsakekus, 2018b).

Suurusteni jõudmisest on metsaühistu liikmetel palju kattuvaid vastuseid. Peamine argument, miks liikmeid aina juurde tekkis oli riiklik kvoot, mis nägi ette kindlate arvuliste eesmärkide täitmist liikmete näol, millele aitasid kaasa enesereklaam laatadel, konverentsidel ning ka messidel. Teiseks suureks põhjuseks liikmete arvu kasvul on peetud huvi toetuste saamiseks, mille läbi tuli astuda liikmeks, et saada vajaminevat toetust või abi küsimuse vastuse leidmisel. Mitte vähem tähtsana oli toodud välja naabrilt-naabrile infolevikut, kus hea sõna sõbralt oli suure kaaluga, et astuda ka ise mõnda metsaühistusse.

Metsaühistute arengu võimalusse usuvad kõik vastanud metsaühistu juhid. Peamine erinevus tuuakse välja selles, et millisel viisil arengusse uskuda. Kõik soovivad laiendada oma hallatavat metsamaa pindala, liikmete arve ning osad nendest ka tulevikus võtta eesmärgiks tegelda metsamajandamisega. Kuigi MTÜ põhiliseks eesmärgiks on siiski abistamine ja suunamine, siis metsamajanduseks oleks vaja jällegi teistmoodi ettevõtmist, et säilitada MTÜ põhimõte.

Metsaühistu võimalikeks arengu takistajateks peetakse peamiselt siiski metsaomanikke endeid: Samuti on suureks takistuseks MTÜ lühikesed käed, kes ei saa metsafirmade eest teha peamiseid töid, vaid suunata liikmeid õigel ajal tegutsema.

„Et pigem jõutakse nagu mingisuguse, kui mingi probleem, mingi häda käes, et et mul on vaja midagi teha, siis hakkab uurima ...“.

Metsaühistu juhatuse liikmete olulisem roll on vahendada riigipoolset informatsiooni ja toetusi ning jagada neid metsaomanikega. Tähtsamateks ülesanneteks on vahendada olulist teavet, abistada, aidata toetustega ning vahendada teenuseid. Korraldada raamatupidamist, ühistu tegevust koordineerida ning olla inimeste jaoks olemas.

„/.../ metsaühistu juhatuse roll, et sa põhimõtteliselt pead ära kuulama olmemured, peremured kui noh ühesõnaga kõike need asjad ja võibolla nagu see, et sa teadki ühe metsaühistu naise sünnipäevi või koera nime on teinekord kõige olulisem fakt üldse selle ühistu juhtimisel“.

Konsulentide rollid ühistus jagunevad eelkõige personaalse metsaomanike nõustamise ja abistamisega. Konsulentide rolli olulisuses ei kahtle ka mitte ükski metsaühistu juht: „*Et hea konsulent on metsaühistu alus*“. Teise metsaühistu juhi arvates: „*Jah, konsulent on see A ja O*“.

Metsameistri roll ühistus valdavalt kattub juhatuse liikmete ning konsulentide rollidega. Lisaks kuuluvad metsameistri ülesanneteks veel metsa õige ülestöötamine, raskesti ligipääsevatele lankidele lõikuse ja väljaveo korraldamine ja naaber kinnistutega läbirääkimised. Neljandikul vastanutest puudus metsameister.

Metsaühistus olevatel spetsialistidel on olemas täielik ülevaade riiklikest toetustest, puiduturul toimuvast ning kõigest muust vajalikust, mis on metsaomanikule oluline (SA Erametsakeskus, 2018a).

Metsaühistu juhtidest enamuse arvates on suurimad arengut mõjutavad tegurid seotud riigipoolt pakutavate toetuste näol. Kuna toetusi jagatakse just läbi metsaühistu, siis ainsaks võimaluseks metsaomanikel ka nendest osa saada on liituda metsaühistuga. Oluliseks peeti ka õigete väärtushinnangutega koostööpartnerite leidmist, infolevikut sõbralt- sõbrale ning õppepäevade korraldamist.

Liikmemaksu maksmine ja üldkoosolekutel käimine on põhieeskirjade järgi metsaomaniku kaks põhikohustust. Anda üldkoosolekule või juhatusele teada oma kindlatest mõtetest ja huvidest. Küsida julgesti nõu metsamajandamise seisukohast ning teha metsas väärtuslikke otsuseid. Osaleda aktiivsemalt ühisüritustel ning teha ettepanekuid koolituste teemadel.

Metsaomaniku roll seoses ühistu arengu või kasvamisega sisuliselt muutunud ei ole. Vanemad metsaomanikud on juba teadlikumad ning küsivad juba spetsiifilisemaid küsimusi metsa majandamise kohta kui nooremad. Noored metsaomanikud teevad tihtipeale valesid otsuseid majandusliku poolepealt. Pärandusega saadud metsad müüakse maha, saades sellest väiksemat tasu ja ebakvaliteetsemat tulemust.

Metsaühistu reageerib alati metsaomanike vajadustele ning vajadusel teeb vastavad muudatused. Ajaga on läinud pakutavate teenuste amplituud laiemaks ja kvaliteetsemaks. Seose võib luua just metsaomaniku teadlikumaks muutumisega, mis on kõigi metsaühistu liikmete arvates pigem positiivne. Pakutakse just neid teenuseid, mida konkreetses piirkonnas on tarvis või metsaomanikul vajaka jäänud.

Erametsanduse tugisüsteemi tähenduse välja toomine lühidalt on kõigile ühistu juhtidele raske ülesanne. Peamiselt peetakse selle all silmas toetussüsteemi, mis koosneb erinevatest tasanditest, organisatsioonidest ja mille alguslüliks on riik ise ja lõpptarbijaks erametsa omanikud. Metsaomanikel aitab ühine süsteem luua paremaid võimalusi, valikuid ja tekitada usaldust, kui see on ka riiklikult tunnustatud. Erametsanduse tugisüsteemi võrdustati ka ämblikuvõrgu, metsaühistu ja pika keerulise jadana.

Tugisüsteemis osalejatena toodi välja põhiliselt metsaomanikku, metsaühistut, PRIA-t, metsakonsulente, Eesti riiki ja metsaseltsi. Metsaühistu juhid toovad enda rollina selles süsteemis välja metsaomanike nõustamist, abistamist nõu ja jõuga. Enamuste puhul jäi kõlavaks rolliks tugiisik, kes võtab lühidalt kokku kogu teenuste pakkumise ja seal juures ka vaimse toe pakkumise. Erametsanduse tugisüsteemi osaliselt lähtuvalt Erametsakeskuse (SA Erametsakeskus, 2018c) definitsioonile osalevad tugisüsteemis erinevad organisatsioonid, kes tagavad metsaomanikele kiirema ja lihtsama viisi metsa majandamisest kuni puidu müügini. Tugisüsteemis osalejateks on kohalikud metsaühistud, SA Erametsakeskus, Eesti Erametsaliit MTÜ, Keskühistu Eramets MTÜ ning Eesti Puidumüügikeskus (SA Erametsakeskus, 2018c).

Riigi roll tugisüsteemis on toetuste majandamine, toimiva ja korrektse metsaseaduse korraldamine. Enamus metsaühistu juhtidest kahtles riigi rolli toimivuses. Pigem arvati, et riigi tähelepanu on jäänud väheseks ja pööratud hoopis valedele asjadele.

„Metsamajanduse arengukavas on öeldud, et riik toetab nõustamist nii öelda eelisjärjekorras, aga päriselus on see vastupidi. Nõustamisrahad koguaeg ju vähenevad. Et riik on meid petnud põhimõtteliselt “.

Erainitsiatiivi roll kogu süsteemis on koostöö metsaühistute, teiste organisatsioonide ja metsaomanike vahel ning leida konsensus. Tänapäeval on teenuspakkujaid palju ja turgu nii öelda solgitakse, tehakse metsaomanikele väärtusetud pakkumised või ei peeta kokkulepetest üldse kinni. Palju kiidetakse Keskühistu Eramets tööd, Puidumüügikeskust ning samas tuuakse välja, et metsaomanikud ise on muutunud palju teadlikumaks ja sellest ka erainitsiatiivi roll on suurenenud.

3.3. Tugisüsteem

Tugisüsteemi optimaalsuses kahtleb lausa 80% vastanutest ja teistes tekitab kahetisi tundeid. Peamiseks probleemseks kohaks tuuakse väikeste metsaühistute ja metsaomanike välja suretamine ja mitte toetamine. Suuremad metsaühistud saavad suuremat tuge, kuigi loomise eesmärk oli vastupidine, aidata väiksemaid metsaühistuid- ja omanikke. Teise probleemina tuuakse välja ühistute suur hulk, konkurents tihe ja metsaomanikel valiku tegemine raske. Rahulolu väljendasid pigem metsaühistu juhid, kelle piirkonnas tegutseski vähem metsaühistuid, kas üks või mitu, millest tingitud ka väiksem konkurents.

Paremate alternatiivide küsimuses on jällegi erinevaid arvamusi, leidub rahul olijaid, kelle arvetes on kõik juba piisavalt ajapikku välja kujunenud. Maakonnas üks metsaühistu tundub mõistlik ning suurem killustatus jällegi ebavajalik. Teisalt arvatakse, et paremaid alternatiive leidub alati. „...*tulemusmõõdikud metsaühistus ei sõltuks konsulendi tööst ja ei oleks, ei tohiks olla seotus metsafirmadega*“.

Metsaomaniku seisukohast toodi peaaegu 100% olulisusega välja nõustamisteenuse osutamine. Teise fundamentaalse vajadusena ja mitte vähem tähtsana kõlas vahendatavad toetused. Need eel pool nimetatud kaks peamist väärtust võib jällegi koondada metsaühistu vajalikkuse alla, sest tema on see, kes seda kõike vahendab.

Lisaks nõustamisteenuse osutamisele pakuvad metsaühistud metsaomanikele ka veel igasuguseid erinevaid ühistegevusi, leida ühiste huvidega metsaomanikud piirkonniti, teabepäevade eesvõtmine, ühiste toetuste koostamised ja vajadusel abistada metsaomanikke toetuste taotlemisel ning majandustegevuses ühine organiseerimine (SA Erametsakeskus, 2018b).

Tugisüsteemi positiivsete pooltena on toodud välja metsaomanike aktiivust astuda metsaühistutesse, metsaühistute enda head majandamist ning nõustamisteenuse osutamist. Samuti on oluline toimiv koostöö metsaühistute ja metsafirmade vahel. Nõustamisteenust võiks olla jällegi rohkem. Negatiivset poolt väljendab enim ühe metsaühistu juhi ütlus:

„/.../ kui alguses oli tugisüsteemi eesmärk oli metsaühistu, metsaomanike koondamine metsaühistusse. Siis antud hetkel on tugisüsteemi eesmärgiks saanud arengukava täitmine faasis, et kui mitu miljonit tihumeetrit me müüme ja ja noh ühesõnaga ta nad ei täida enam seda rolli, mida me tegelikult tahtsime“.

Tugisüsteemi vajalikkuses on kõik vastanutest kindlad, see peab eksisteerima, kuna on palju metsaomanikke, kelle jaoks peab olemas olema. Samuti mõistetakse eesmärgi ja tuuakse välja, et oluline oleks kaasata veel rohkem metsaomanikke, sest praegusel ajal neid, kes ei kuulu veel ühtegi metsaühistusse on väga palju. Metsaomanikke peab muutma teadlikumaks nõustamisega ja just sõltumatu nõustamisega, kedagi esile toomata.

Erametsanduses on väga hästi informatsiooni liikumine, metsafirmade koostöö ja teenuste pakkumine, metsaomanike endi teadmised ja metsaühistute usaldamine. Koolitused kuluvad kõigile osapooltele ära, et osutada paremaid teenuseid, nõustamisi ja osata tarbida teenuseid parimate käest. Kurvema poolena tuuakse välja just mõningate metsaomanike kergekäelisust loobuda oma omandist ja saada sellest ebaõiglast tulu.

KOKKUVÕTE

Antud töö annab ülevaate kaheksa metsaühistu spetsialisti hinnangutest erametsanduse tugisüsteemi arengule ning selle arendamise vajadustele. Üle kolmandiku vastanutest kahtleb tugisüsteemi optimaalsuses kuna väikseid metsaomanikke ei toetata piisavalt ning seega pole võimelised konkurentsipüsima. Hoopiski tugisüsteemi vajalikkust hindavad kõik vastanud ning see peab eksisteerima. Mõistetakse erinevad eesmärgid ja vajadusi ning oluline oleks veel rohkem kaasata metsaomanikke metsaühistutesse kuna metsaomanik peab muutuma teadlikumaks nõustamisega. Metsaühistud on oma pindala ning liikmete arvult väga erinevad. Keskmiselt liikmete arv metsaühistutes oli 300-400 ning suurimaks 900. Liikmeid tekkis juurde tänu riiklikule kvoodile, mis nägi ette eesmärkide täitmist liikmete näol. Pindalaliselt olid suurusel 4000- 170 000 hektari vael. Positiivseks osutus, et metsaühistu arengu võimalusse usuvad kõik vastanutest. Peamiselt soovitaks laiendada hallatavat metsamaa pindala ning oma liikmete arvu. Lisaks osad soovivad ka tulevikus tegeleda metsamajandamisega.

Intervjueerides kõiki kaheksat metsaühistu spetsialisti saadi teada nende nägemust erametsanduse tugisüsteemile ning selle vajadusele. Analüüsimiseks kasutati kvalitatiivsest sisuanalüüsi meetodit. See võimaldab keskenduda teksti peamistele seisukohtadele ning šifreerida autori vihjeid või kavatsusi teksti tõlgendamisevõimalustel.

Erametsasektor on pidevalt tõusvas suunas ning üha enam kasvab ka erametsaomanike arv. Metsaühistu on just see koht, kus reageeritakse alati metsaomanike vajadustele ning vajadusele tehes selleks vastavaid muudatusi. Erametsaomanikel on võimalik saada tuge ja abi erinevatelt metsaühistutelt tagamaks teha metsas õigeid metsamajanduslikke töid. Kuna toetusi jagab metsaühistu, siis ainsaks võimaluseks metsaomanikel nendest osa saada on liituda metsaühistuga. Liikmemaksu maksmine ning käia üldkoosolekutel on metsaomanike kaks põhikohustust. Samuti on oodatud metsaomanikud küsima julgesti nõu metsamajandamise seisukohast, et teha just metsas väärtuslikke otsuseid.

Et tagada erametsaomanikele õige ning väärtuslik metsade majandamine, oleks vaja küsida julgemalt nõu ning abi olemasolevatelt metsaühistutelt. Seda just selleks, et tulevikuks oleks

ka tagatud jätkusuutlik ning õige majandamine. Leian, et antud teema vajaks veelgi rohkem uurimust tulevikus, et erametsaomanikud oleksid julgemad küsima nõu metsamajandamise seisukohalt.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Aastaraamat Mets 2016. (2017). /Toim. M. Raudsaar, K.-L. Siimon, M. Valgepea. Tallinn: Keskkonnaagentuur. 293 lk.
- Aitsam, V.** (2017). Meie, Eesti metsaomanikud: Eesti Erametsaliit 25. Tallinn: Eesti Erametsaliit. 80 lk.
- Aurenhammer, P.K., Šcap, Š., Triplat, M., Krajnc, N., Breznikar, A.** (2017). Actors' Potential for Change in Slovenian Forest Owner Associations. – *Small-scale Forestry*. <https://doi.org/10.1007/s11842-017-9381-2>
- Eesti Statistika Kvartalikirj 2/17. (2017). /Toim. L. Haugas, T. Rosenberg. Tallinn: Statistikaamet. 148 lk.
- Erametsakeskuse arengukava 2014-2020. (2013). Tallinn: SA Erametsakeskus. [on-line] http://www.eramets.ee/wp-content/uploads/2013/11/Erametsakeskuse-arengukava-2014-2020_muudetud-versioon.pdf (17.02.2018).
- Erametsanduse aastaraamat 2011-2012. (2013). Tallinn: SA Erametsakeskus. 80 lk.
- Kronholm, T.** (2016). How are Swedish Forest Owners' Associations Adapting to the Needs of Current and Future Members and Their Organizations? – *Small-scale Forestry*. Nr. 15(4), lk. 413-432.
- Maaeluministeerium. (2015). Erametsandus. [veebileht] <https://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/maaeettevotlus-ja-maaelu/erametsandus> (28.02.2018)
- Metsaseadus. (vastu võetud 07.06.2006, viimati jõustunud 01.03.2016). – *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015032> (26.02.2018)
- SA Erametsakeskus. (2018a). Koostöö. [veebileht] <http://www.eramets.ee/metsa-majandamine/korduma-kippuvad-kusimused/> (28.02.2018)
- SA Erametsakeskus. (2018b). Metsaühistud. [veebileht] <http://www.eramets.ee/metsauhistud/> (17.02.2018).
- SA Erametsakeskus. (2018c). Tugisüsteem metsaomanikule. [veebileht] <http://www.eramets.ee/metsaomanike-koostoo-2/erametsanduse-tugisusteem/> (28.02.2018)
- SA Erametsakeskus (2011). Sihtasutus Erametsakeskus. [brošüür] <http://www.eramets.ee/static/files/1233.Sihtasutus%20Erametsakeskus.pdf> (17.02.2018).
- Tamm, M.** (2017). Metsaühistute esindajate tagasiside erametsanduse tugisüsteemile. [uuringu aruanne] <http://www.eramets.ee/wp-content/uploads/2017/01/Metsauhistute-tagasiside-Marek-Tamm.pdf> (09.05.2018).

Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu Ülikool. 211 lk.

FOREST OWNERS ASSOCIATION REPRESENTATIVES VIEWS ON THE PRIVATE FORESTRY SUPPORT SYSTEM

SUMMARY

This work gives an overview of the evaluation of eight forest association specialists for the development of the support system for private forestry and its need. More than a third of the respondents doubt the optimality of the support system as small forest owners are not sufficiently supported and therefore unable to be competitive. Nevertheless, the necessity of the support system is appreciated by all respondents and must exist. Different goals and needs are recognised, and it is important to further involve more forest owners in forest associations as the forest owner needs to become more aware of the counselling. Forest associations are very different from their sizes and memberships. On average, the number of members in the forest associations was between 300 and 400, and a maximum of 900. Numbers of members has been raised thanks to the national quota, which provided the fulfillment of the objectives through increase of the members. Areas were between 4,000 to 170,000 hectares. It was positive that all respondents believe that the opportunity for the development of a forest associations. Mainly, it would be advisable to expand the managed forest area and the number of its members. In addition, some will also want to deal with forest management in the future.

Interviewing all eight specialists of forestry association, their vision for the support system for private forestry and its need became known. The qualitative content analysis method was used for analysis. It allows focusing on the main points of the text and encrypting the author's hints or intentions in interpreting the text.

The private forest sector is steadily rising and the number of private forest owners is also increasing. A forestry association is precisely the place where the needs of forest owners are always responded, and if necessary, appropriate changes are made. Private forest owners can receive support and assistance from various forest associations to ensure the necessary forestry works. As subsidies are shared by the forest association, the only way for forest owners to get there sheer is to join the forest association. Paying membership fees and attending general meetings are two main obligations for forest owners. Forest owners are

also welcome ask for advice on forest management in order to make valuable decisions in the forest.

In order to ensure proper and valuable forest management for private forest owners, it would be necessary to have more courage to ask advice from existing forest associations. This is important to ensure sustainable and proper management of the future. I think that this topic would require even more research in the future so that private forest owners would be more courageous to ask for advice on forest management.

Mina, Marek Tamm,

(*autori nimi*)

sünniaeg 24.12.1994,

1. annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda koostatud lõputöö

„Metsaühistute spetsialistide vaade erametsanduse tugisüsteemile“,

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on Priit Põllumäe,

(*juhendaja(te) nimi*)

1.1. salvestamiseks säilitamise eesmärgil,

1.2. digiarhiivi DSpace lisamiseks ja

1.3. veebikeskkonnas üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor _____
(*allkiri*)

Tartu, _____
(*kuupäev*)

Juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

(*juhendaja nimi ja allkiri*)

(*kuupäev*)